

DEVELOPMENT SYSTEM OF EDUCATIONAL WORK IN HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTION – CONDITION FOR FUTURE EXPERT

G. F. Ponomareva

The paper thoroughly analyzes the problem and meaningful education of future teachers and systematization of the process. We study the creation of educational system, its components and describes the stages of implementation. For example, developed and implemented a system of educational work in Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy of the ways to improve it.

Keywords: education system, educational system of higher educational institution.

Пonomарьова Галина Федорівна – кандидат педагогічних наук, професор, ректор Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна).

Ponomareva Galyna Fedorivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Kharkiv, Ukraine).

УДК 37.013.43

МИСТЕЦТВО І ХУДОЖНЄ МИСЛЕННЯ В НАУЦІ І ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

С. С. Рашидова

У статті зроблена спроба осмислення взаємодії науки і мистецтва в педагогічній діяльності; виявлено значення мистецтва і художнього мислення в науці і педагогічній діяльності.

Ключові слова: мистецтво, художнє мислення, наука, педагогічна діяльність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Зміна технократичної парадигми на гуманітарну в освіті призвела до того, що останнім часом зросла увага вчених і педагогів-практиків до проблеми формування високо культурної, духовно розвиненої та творчої

особистості студента. Серед найбільш ефективних шляхів, напрямів і завдань сучасної освіти і науки особлива роль відводиться естетичному вихованню і художній освіті молоді, що сприяє розвитку смаку, світогляду, емоційно-чуттєвої сфери, розумінню краси, здатності до творчості тощо. Художньо-естетичне виховання використовує різні засоби впливу на особистість, що формується, серед яких основне місце займають мистецтво, художньо-творча діяльність. В основі ж художнього виховання – проблема формування художніх потреб, які, в свою чергу, виступають умовою і провідним чинником художнього розвитку молоді.

Ця проблема цікава нам в сенсі формування особистості студента як спеціаліста-професіонала, майбутнього педагога, – носія певних наукових і прикладних знань, і як людини культури, що володіє загальнокультурними компетенціями, і як творчу особистість, здатну вирішувати неординарні професійні і життєві завдання.

У зв'язку з цим одним із завдань нашого дослідницького пошуку і **метою статті** є визначення взаємозв'язку науки і мистецтва в педагогічній діяльності, раціонального і художнього мислення педагога, ролі і значення їх поєднання; виявлення значення і ролі мистецтва і художнього мислення для науки і педагогічної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблема співвідношення раціонального і емоційного, науки і мистецтва здавна представляє певний інтерес для вчених. Великі сини Давньої Греції свої філософські праці викладали поетичним словом і декламували перед аудиторією. Означеної проблеми так чи інакше торкаються і розвивають всі наступні покоління вчених і громадськості. У 60-ті роки XIX століття І. С. Тургенев малює образ нігіліста Базарова, який відстоює свої нігілістичні погляди на мистецтво і чуттєву сферу на перевагу рацію, природничим наукам, вступаючи у спір з попереднім поколінням «батьків». 60-ті роки минулого століття ознаменовані спором між фізиками і ліриками. У науці цю проблему розглядають філософи, естетики, культурологи, лінгвісти, психологи, педагоги. «Голос мистецтва» беруть на озброєння як науковці від педагогіки (О. Булатова, В. Бутенко, Н. Миропольська, Г. Падалка, Г. Петрова, Т. Танько, Г. Шевченко та ін.), так і педагоги-практики (Г. Баталіна, М. Долматова, І. Єненко, Н. Могилевська, Т. Мороз та ін.).

В даній статті ми зверталися до праць і наукових розвідок В. Зінченко, А. Кураєва, Г. Олпорта, Х. Ортега-і-Гассета, Г. Парсонса, О. Поліщук, О. Потебні, В. Ротенберга, Є. Ушакова.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Разом з тим у наукових роботах з педагогіки, взагалі, та у підготовці вчителів, зокрема, поза увагою залишається питання взаємодії науки і мистецтва в педагогічній діяльності, переваги такої взаємодії для формування педагогічної культури, педагогічної майстерності, педагогічної творчості, педагогічної компетентності. Ми вбачаємо як актуальність, так і необхідність теоретико-методологічного осмислення означеної проблеми як з позицій естетики, так і, перш за все, з позицій педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Оскільки викладач (вчитель) – носій спеціального знання (науки, яку викладає), носій психолого-педагогічного знання (професійної культури), носій загальнокультурних компетенцій, який передає свої знання і соціальний досвід наступним поколінням, то саме він в своїй особі та своїй педагогічній діяльності має поєднувати основи науки і мистецтва. Адже викладач (вчитель) – це перш за все педагог, який має справу з людиною, що формується, і від його особистого приклада як розвинутої, цікавої особистості або обмеженої особи, його позитивного чи не дуже іміджа, його харизми і авторитету чи їх відсутності, поєднання в сукупності логічного, критичного і художнього мислення, використання у професійній діяльності творчого підходу, творчого стилю чи переважно або виключно репродуктивних методів у навчальній та виховній діяльності, вміння чи невміння прогнозувати й інтуїтивно відчувати, моделювати й імпровізувати залежить результат його педагогічної діяльності, педагогічної творчості, а саме – особистість вихованця. Саме від поєднання наукових і мистецьких засад у педагогічній діяльності, від наявності у особистості пізнавальних і художніх потреб, раціонального і художнього мислення залежить розвиток особистості, її творче начало.

Видатний лінгвіст, філософ, психолог О. Потебня естетичний аспект свого вчення пов'язує із з'ясуванням спільності та відмінності між мистецтвом і мовою, мистецтвом і наукою. Положення, що думка є або образом, або поняттям, а з боку форми, крім того, словом або уявленням, є у Потебні основою для вирішення питання науки і мистецтва. Предметом мистецтва є дійсність у чуттєвому прояві, а

предметом науки – причинні зв'язки, закономірності. Найбільш загальними категоріями науки є факт і закон, які співвідносяться з основними категоріями мистецтва – образом і значенням [10].

Наука і мистецтво, доповнюючи одна одне, взаємопроникають у своїх способах пізнання світу і людини, що можуть взяти на озброєння у свої професійній діяльності ті, хто виховує молодь.

Розмірковуючи над людською сутністю і способами її пізнання, Хосе Ортега-і-Гассет підкреслює: «Наука – перший щабель на шляху вирішення проблеми людини; мораль – друга ступінь. Мистецтво – це спроба дістатися до самого потаємного, таємного» [7, с. 66].

Спираючись на філософа Є. В. Ушакова, зазначимо, що у загальному просторі культури наука і мистецтво не тільки взаємопроникають, але й взаємодоповнюють одна одне. Якщо науковий погляд у силу своєї специфіки призводить до деякого перебільшено абстрактного, деантропоцентрованого сприйняття реальності, то художнє відношення до світу в певній мірі може компенсувати цю однобічність. «Мистецтво представляє нам засоби осмислити цільне, конкретне, індивідуальне, інтуїтивно-образне. Питання про досягнення гетевського ідеалу, тобто про можливість об'єднання науки і мистецтва і про розгортання єдиного проекту науково-художнього пізнання, залишається спірним. Та безсумнівне те, що наукове пізнання включає в себе і певні моменти художнього сприйняття. Мистецтво дарує вченому плідотворні інтуїції, збагачує його тонкими смислами, розвиває його чутливість, здатність розуміння і розумового споглядання» [12, с. 501]. А все це також – необхідні умови педагогічної майстерності, не випадково педагогічну майстерність визначають як мистецтво навчати і виховувати, а педагога можна назвати митцем педагогічної справи.

Місіонер, публіцист і богослов, диякон Андрій Кураєв у своїй роботі «Відповіді молодим» виокремлює тенденцію сучасної освіти: сучасна освічена людина повинна бути поліглотом, володіти декількома мовами – «... і мовою природознавства, і мовою комп'ютерної техніки, і мовою мистецтв, поезії і міфа, і мовою богослов'я, і мовою філософії». Він навіть знаходить рацію у міфі та літературі, на протигагу сталому підходу до цього питання у науці: «Сучасна культура навчилася розуміти, що раціональність може бути різною. Раціональність міфа одна, раціональність психології – інша, раціональність філософії –

третя. І всі вони відмінні від раціональності формальної логіки і математики» [4, с. 344].

А. Кураєв слушно зазначає, що мистецтво, художня література олюднює, тому семінаристи повинні читати класику, знайомитися з бардовською літературою; він говорить, що йому «цікаво «підсадити» на Цвєтасєву деяких нинішніх семінаристів» [4, с. 550]. Він наголошує на силі літератури до перетворення людини; він рахує, що семінаристи повинні не тільки засвоювати догми, а, перш за все, стати людьми, наповнитися чуттєвою складовою. «Я намагаюся трошки «розцерковити» деяких семінаристів», «у смислі запропонувати їм висунути нос за межі «попівки», щоб олюдняти, навчити улыбатися, радіти простим речам [4, с. 553].

Відсутністю вкуса до поезії, відсутністю здатності відчувати її він пояснює плутанину в тлумаченні богослужбно-поетичних і догматичних текстів [4, с. 551]. Неодноразово звучить думка диакона про те, що «перш ніж обожитися, треба спробувати олюднитися» через світську художню літературу, поезію тощо. «У спробі перестрибнути саме через цю сходинку св. Ірїней Ліонський (2 століття) бачив гріх перших людей: «не ставши ще людьми, хотіли стати богами» [4, с. 554].

Те ж можна віднести і до носіїв певних знань. Перш ніж робити відкриття, необхідно стати людиною, щоб це відкриття йшло на користь людству і людині, а не руйнувало їх. Перш ніж приступати до виховання людини, слід самому «олюднитися», «окультуритися». Саме в цьому сенс мистецтва.

Більше того, дослідники доводять первинність поетичного (художнього) мислення над науковим. Серед видатних мислителів Італії Нового часу в цьому питанні виділяється Дж. Віко. У своїх працях «Про поетичну метафізику» і «Про поетичну логіку» він стверджує, що спочатку існували поети і тільки згодом з'явилися філософи. «Легенди, міфи, поезія «дитинства людства» це засвідчують. Поетична мудрість давнини – перша мудрість. Філософська і наукова виникли лише згодом» [9, с. 26].

Дослідниця художнього мислення в естетико-культурологічному дискурсі Олена Поліщук доводить, що такі думки Віко є суто новаторськими, хоча і не були належним чином оцінені та прийняті його сучасниками. «Мова та думка давнини – особливі, поетичні, – підкреслює Віко. Фантастичне і реальне тут органічно поєднані. Віра виступає підґрунтям уявлення про світ, основою для орієнтації в колізіях життя. І лише згодом людина виробляє навичку до

домінування абстракції, обґрунтування, доказу, дискурсу. Поетична думка, передує в історичному поступі людства раціонально-дискурсивній думці» [9, с. 26].

У цьому сенсі доцільно буде звернутися і до умовиводів Канта. Художній образ (у кантівській термінології – «естетична ідея») більш багатий у змістовному відношенні за поняття [9, с. 27]. Це «подання уявлення». У ньому «естетично розширюють саме поняття навіть до безкрайності», «уявлення при цьому буває творчим і приводить у рух здібність інтелектуальних ідей (розум) саме для того, щоб відносно цього подання мислити більше (хоча це відноситься вже до поняття про предмет)...» [3, с. 163].

За переконанням І. В. Гете, недосконалу дійсність людина спроможна подолати через мистецтво. На противагу науці саме мистецтво покликане до цілісності сприйняття світу і людини. «Митець хоче показати світу ціле, але цього цілого він не знаходить в природі, воно є плодом його власного духу або, якщо завгодно, оплодотворюючого його божественного дихання» [13, с. 705]. Педагог, як і митець, повинен бачити вихованця як ціле і сприяти формуванню цілісної особистості.

Ряд психологів відмічають позитивний вплив художнього мислення на наукове пізнання і наукові відкриття. Учений Г. Олпорт наголошує на двох принципових підходах до вивчення особистості: літературному і психологічному (науковому). «Література і психологія є конкурентами, двома методами, що мають справу з особистістю. Метод літератури – це метод мистецтва; метод психології – це метод науки».

Перший урок, який психологія повинна отримати, в літературі, – це дещо про природу істотних, стійких властивостей, з яких складається особистість. Наступний важливий урок з літератури стосується внутрішнього змісту її творів. Кожна дія здається відображенням і завершенням одного, добре виіпленого характеру. Ця внутрішня логіка поведінки визначається тепер як самоконфронтація. Але метод самоконфронтації ледь починає застосовуватися в психології. Психологія через відсутність інтересу та обмеженості методик, загалом, зазнає невдачі в розкритті чи дослідженні тієї цілісності та послідовності характерів, які насправді існують. Найбільший недолік психолога в даний час – це його нездатність довести істинність того, що він знає. Замість того щоб прагнути

перевершити письменників у цій справі, він зазвичай знаходить безпечний притулок в хащах статистичної кореляції. Будучи заляканий інструментами природничих наук, багато психологів відкидають свій власний розум. Отже, психологія потребує методик самоконфронтації – методик, за допомогою яких може бути визначено внутрішню єдність особистості. Наступний важливий урок для психологів, який вони повинні витягти з літератури, – як зберегти безперервний інтерес до даної індивідуальності на тривалий період часу. Величезна кількість психологів в якості професіоналів ніколи насправді не бачили індивідуума. Наука, стверджують вони, має справу тільки з загальними законами. Індивідуальність – це перешкода. Необхідна універсальність. Ця традиція привела до створення величезної, неясної психологічної абстракції, званої «узагальнено-зріла-людська психіка». Людська психіка, звичайно, не така, вона існує тільки в конкретній, дуже особистісній формі. Письменники прекрасно знають, що психіка існує тільки в одиничних і особливих формах. Наука завжди має справу з загальним, мистецтво – завжди з особливим, одиничним. Особистість ніколи не «спільне», вона завжди «одиничне» [6, с. 208-215].

Кожен підхід має свої переваги, і обидва потрібні для комплексного вивчення багатства особистості. А отже, можуть стати у нагоді для справжніх майстрів педагогічної творчості, що мають справу з особистістю, що формується.

Інший відомий психолог В. П. Зінченко, задаючись питанням, чи можлива поетична антропологія, підкреслює в поезії цілісний підхід до вивчення людини і, як диакон Кураєв, вбачає в поезії раціо. «Предметом, точніше смисловим центром поетичної антропології, на відміну від багатьох інших, є вся людина». «Хоча науки про людину виходять із звичних берегів у фізику, математику, містику, теологію, душа і раніше бездонна, дух, судячи про нього з науки, невиразний або незрозумілий, на тіло ж наука дивиться переважно очима патологоанатома. Але все ж психологія починає прислухатися до голосу Блоку і до інших голосів Розуму» [2, с. 8]. «Голос мистецтва» беруть на озброєння і науковці від педагогіки, і педагоги-практики.

Крім того, цікавими для нашого дослідження є наступні думки В.П. Зінченко, пов'язані з особливостями художнього мислення і його значенням для науки: «Поети, вириваючи події з контексту, підпорядковуються Музі, вчені – Логіці. Коли Муза зраджує поетам, виходять погані вірші. Коли Логіка зраджує ученим, можливі відкриття. Адже наука за своєю природою абсурдна. Вона має право на будь-яку

гіпотезу. Їй потрібні «ірраціональні числа», «чисті культури», «наднизькі температури», «надпровідність», «вежі мовчання», «абсолютна сенсорна ізоляція», «tabula rasa», «сліпоглухі обов'язково від народження». Словом, їй потрібно все те, що в реальному житті не зустрічається або неможливо довести. Упевнений, що науці не менше потрібна ідеальна правда духу, за якою вона не так часто звертається до міфології, до мистецтва, в тому числі до поезії» [2].

Мислителі шукають і те, що об'єднує науку і мистецтво, місця збігу художнього і наукового мислення.

Російський поет Борис Пастернак, будучи представником мистецтва і говорячи про свої відчуття в поезії, наголошує:

Во всем мне хочется дойти
До самой сути. В работе, в
поисках пути, В сердечной
смуте.

До сущности протекших дней,
До их причины, До оснований,
до корней, До сердцевины.

Все время схватывая нить
Судеб, событий,
Жить, думать, чувствовать, любить,
Свершать открытья.

«У всьому хочеться дійти до самої суті». Та чи не основне це завдання науковця?! Тож, дістатися суті предмету – це основне завдання і справжнього науковця, і справжнього митця, і справжнього педагога.

А американський філософ Г. Парсонс пояснює зв'язок науки і мистецтва здатністю до здивування. Причому він наголошує, що якісну основу емоції подиву становить почуття гострої новизни, пережитої спочатку на рівні відчуттів, сприйняття і образів і далі на рівні понять, інтелектуально. «Подив – це іскра збудження, що проскакує між людиною і навколишньою її реальністю. Збудження, викликане здивуванням, варіюється від інтенсивного і бурхливого до плавного,

помірного і зрештою трансформується в емоцію більш тривалу – інтерес [8, с. 212-213]». А інтерес, на нашу думку, трансформується у потребу до наукової або художньої творчості.

Вчений підкреслює особливу важливість і наявність здатності до здивування для науки і науковця. «Переробка природи у відповідності з нашими концепціями, антропоцентричний інструменталізм в підході до речей, розвиток «механічних» звичок, автоматизація сприйняття – все це сприяє згасанню в людині можливості бачити унікальність оточуючих його речей і, отже, здатності дивуватися. «Звичайність» переживання пов'язана з практикою, що має регулярний, звичний, передбачуваний характер. Але таке сприйняття світу жодним чином не може бути визнано єдиним. Доказом цьому служить мистецтво, яке збагачує якість нашого сприйняття, і наука, яка відкриває нові закономірності і за допомогою цього удосконалює наш життєвий досвід» [8, с. 213].

Цю ж думку знаходимо в наукових розвідках сучасної вченої Олени Поліщук. Вона вбачає творчий потенціал художнього мислення у феномені випадкової творчої знахідки – випадкового наукового відкриття, технічного винаходу, мистецької інновації, назвавши це явище терміном «серендіпіті» (в англійській літературі позначає випадкову творчу новацію). На думку дослідниці, в її появі велику роль відіграє інтуїція вченого, митця чи винахідника. При аналізі неочевидної творчої проблеми в терміні «серендіпіті» вона вбачає специфіку появи новації, яка виникла не в наслідок свідомих зусиль творчої особистості і дискурсу, а завдячує передусім перебігу обставин, спостережливості людини та інтуїтивному «наїттю» при спогляданні «нетипового у повсякденному» [9, с.174]. Зустріч з неочевидною проблемою формує евристичне завдання перед митцем, вченим, інженером. Тобто це царина наукової, технічної і художньої творчості [9, с.175].

У якості доказів вона наводить приклади випадкових творчих знахідок у науковій творчості: магнітна дія електричного струму датським фізиком Г. Ерстедом (1820), фотоелектричний ефект німецьким фізиком Г. Герцем (1887), відкриття пеніциліну англійським мікробіологом А. Флемінгом (1928) тощо.

Аналізуючи евристичний потенціал художнього мислення у науці і в художній творчості О. Поліщук виокремлює інтуїцію як чинник, оптимізуючий творчість. «Інтуїтивне рішення, за допомогою якого долається неочевидність ситуації, сприяє загальному окресленню

напряму зусиль, потрібного для творчого пошуку», а це загалом стимулює подальший творчий процес [9, с. 182].

Більшість дослідників вказують такі відмітні особливості інтуїції, як безпосередність в розсуді рішення за відсутності пізнавального посередника, як фіксація невиводних моментів у міркуванні, тобто раптовість, осяяння («інсайт») при появі рішення, взаємодія з неусвідомленим в мисленні, особлива роль образу та емоцій як регулятора, «фону» інтуїтивних рішень як механізму передбачення.

Для педагога як представника творчої професії теж вкрай важливим є розвинута інтуїція і на її основі здатність до імпровізації, що полягає у швидкому і гнучкому реагуванні на виникаючі педагогічні завдання. Відомо, що педагогічна імпровізація завжди пов'язана з творчістю: в умовах педагогічної імпровізації йде процес самоактуалізації і мобілізації творчих сил і здібностей, відбувається творчий саморозвиток педагога, вона є показником якості творчого навчання і виховання учнівської і студентської молоді, а отже, має загальнопедагогічну цінність і значущість (В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калик, А. Маркова, А. Мудрик, Н. Нікандров, М. Поташник, В. Сластьонін та ін.).

Враховуючи те, що інтуїція – феномен, пов'язаний не з абстрактно-понятійним, а з образно-асоціативним мисленням, в ракурсі нашого дослідження вважаємо доречним поставлене вченою О. Поліщук питання: на яке саме мислення у його змістово-функціональному вираженні спиралися автори під час серендіпіті – випадкової творчої знахідки? Чи враховується особистісне начало наукового відкриття чи технічного винаходу у плані його значущості для цієї новації? «Науковознавцями, біографами, мемуаристами найчастіше оминається питання, яке значення в житті видатного вченого або винахідника мало захоплення музикою чи живописом, художньою літературою чи танцями, і чи взагалі воно мало місце... Тому найчастіше поза локусом уваги дослідників залишається питання значущості естетичного начала в його житті та його впливу на продуктивність мислення творчої особистості і навпаки [9, с. 182-183].

З історії культури нам відомо: Платон, Горацій, Тит Лукрецій Кар були мислителями і поетами; Леонардо да Вінчі – геніальним митцем, вченим, винахідником; М. Ломоносов – одночасно займався різними дослідженнями в галузі фізики, хімії, математики, техніки, філології, один з видатних російських поетів-просвітителів; наш співвітчизник

Григорій Сковорода – філософ, поет, музикант; В. Гете – митець і вчений; перс за походженням Омар Хайям за життя був фізиком, астрономом, після смерті став всесвітньо визнаним поетом. Із шкільної програми відомі таланти Т. Шевченка і М. Лермонтова не тільки складати вірші, але й малювати; російський письменник А. Чехов за фахом був лікарем; Ф. Достоевський – всесвітньовідомий письменник, мислитель, філософ, публіцист тощо.

Л.Т. Левчук приходять до висновку, що саме поєднання інтуїтивного та дискурсивного моментів в художньо-творчому акті виступає його специфічною рисою, і ці ознаки невід’ємні одна від одної, доповнюють одна одну і створюють умови для успішної творчості [5, с. 108].

Творчий потенціал художнього мислення виявляється ще в одній творчій новачі – художній антиципації або мистецькому передбаченні [9, с. 182-183]. При аналізі феномена художньо-літературної антиципації як різновиду позанаукового завбачення, необхідно, насамперед, теж звернути увагу на особистісне начало їх появи, адже автори не типово осмислюють дійсність. Для них значущість мають не стільки очевидна, як контекстна, неочевидна інформація про явище чи факт. Такі антиципації найчастіше окреслюють переважно майбутні технічні або наукові новачі. Це найбільш зримо проступає в жанрі наукової фантастики. Увагу привертає той факт, що письменники-фантасти, як правило, є людьми з високим освітнім цензом та високим рівнем культури [9, с. 190-191].

У цьому випадку дослідниками також передусім розглядається роль позалогічних чинників творчості – інтуїції та уяви (С. Брандіс, О. Мигунов, М. Скурту, Н. Чорна, К. Шудря) [9, с. 188].

В. Ротенберг пов’язує художню антиципацію з образною природою художньо-поетичної думки і своєрідною стратегією сприйняття та обробки інформації, властивою образно-асоціативному мисленню [11, с. 157].

С. Вайман пояснює появу художнього передбачення з «криптогнозою» – набутих професійним і життєвим досвідом, неактуальним на даний момент творчості митця, але евристично плідним для його подальших пошуків. І мова тут іде не стільки про емпіричне знання, скільки про «екзистенційне» [9, с. 188]. Таке знання – «це досвід внутрішній, і ерудиція тільки одне з джерел його появи» [1, с. 9].

Художня антиципація також досліджується у контексті питання прогностичного потенціалу художньої літератури (Г. Альтов, Ю. Кагарлицький, Р. Подольний, Ю. Рюриков, К. Савосьян, І. Фейгенберг). Зокрема, І. Фейгенберг механізм прогнозу розглядає як алгоритмічний за суттю, здійснений на основі набутого життєвого досвіду і врахування новітніх наукових чи технічних знань.

Таким чином, аналіз феноменів «серендипіті» і «антиципації» дає можливість констатувати велике значення особистісного начала автора в науковій і художній творчості, що поєднує в своїй особі розвинуті художні і дискурсивні мислення, розвинуту інтуїцію, що, у свою чергу, символізує розвинуту почуттєву сферу, засновану на багатому життєвому чи професійному досвіді, розвинуту уяву, стали художню потребу і потребу постійного творчого пошуку.

Висновки. Отже, все це зміцнює нас в думці про те, що педагог має уособлювати в собі риси митця і науковця, який володіє логічним і художнім мисленням і має стійку художню потребу, щоб ефективно і неординарно вирішувати педагогічні завдання; бути компетентним і цікавим (у спробах творити нове) спеціалістом в певній області науки; майстром, що існуючо володіє мистецтвом навчати і виховувати; віртуозом, який використовує і створює нестандартні методи і форми навчання і виховання; харизматичною і авторитетною особистістю, а не безлікою середньостатистичною особою, що творить таких само безліких людей, що схожі одне на одного і не спроможні творити майбутнє.

Література

1. Вайман С.Т. Диалектика творческого процесса / С.Т. Вайман // Художественное творчество и психология. – М., 1991. – С. 3-31 с.
2. Зинченко В. П. Возможна ли поэтическая антропология? / В. П. Зинченко – М.: Изд-во Российского открытого ун-та, 1994. – 44 с.
3. Кант И. Критика способности суждения / И. Кант – СПб, 1898. – С. 163.
4. Кураев А. В. Ответы молодым / диакон Андрей Кураев. – 2-е изд., стер. – Краматорск, 2009. – 1170 с.
5. Левчук Л.Т. У творчій лабораторії митця / Л.Т. Левчук. – К., 1978. – 135 с.
6. Олпорт Г. Личность: проблема науки или искусства? / Г. Олпорт // Психология личности. Тексты / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузырея. – М.: Изд-во МГУ, 1982. – С. 208-215.
7. Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры / Хосе Ортега-и-Гассет [Вступ. ст. Г. М. Фридендера; сост. В. Е. Багно]. – М.: Искусство, 1991. – 588 с. – (История эстетики в памятниках и документах).
8. Парсонс Г. Человек в современном мире / Г. Парсонс – М.: Прогресс, 1985.

- 429 с.
9. Поліщук О. П. Художнє мислення: естетико-культурологічний дискурс: Монографія / О. П. Поліщук. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2007. – 208 с.
 10. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / А. А. Потебня. – М.: Искусство, 1976. – 614 с.
 11. Ротенберг В. С. Внутренняя речь и динамизм поэтического мышления / В.С. Ротенберг // Философские науки. – 1991. – № 6. – С. 157-164.
 12. Ушаков Е. В. Введение в философию и методологию науки: учебник / Е.В.Ушаков– М.: Экзамен, 2005. – 528 с.
 13. Эккерман И.П. Разговоры с Гете в последние годы его жизни / И.П.Эккерман. – М.-Л.: Academia, 1934. – 968 с.

ИСКУССТВО И ХУДОЖЕСТВЕННОЕ МЫШЛЕНИЕ В НАУКЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

С.С. Рашидова

В статье сделана попытка осмысления взаимодействия науки и искусства в педагогической деятельности, выявлено значение искусства и художественного мышления в науке и педагогической деятельности.

Ключевые слова: искусство, художественное мышление, наука, педагогическая деятельность.

ART AND ARTISTIC THINKING IN SCIENCE AND TEACHING ACTIVITIES

S.S. Rashidova

The article attempts to understanding the interaction of science and art of teaching, found value art and creative thinking in science and educational activities.

Keywords: art, artistic thinking, science, teaching activities.

Рашидова Світлана Станіславівна – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк. E-mail: svetlana101068@gmail.com

Rashidova Svitlana Stanislavivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogics of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: svetlana101068@gmail.com

УДК [37.015.31:7]:78

ВЗАЄМОДІЯ ХУДОЖНЬОГО І ЕСТЕТИЧНОГО ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Л.М. Сбітнева

В статті розглядаються питання художньо-естетичного виховання, які у 21 столітті набувають актуальності, адже в естетичному вихованні підрастаючого покоління мистецтво у різноманітні види і жанрів відіграє особливу роль. Через сприйняття художніх цінностей в дитячій особистості формуються пізнавальні мотиви, моральні і естетичні установки, розвивається духовний потенціал. Розглядаючи питання діалектики естетичного і художнього в музичному вихованні, автор підкреслює, що художнє і естетичне мають багато спільного, в основі лежить емоційна і раціонально-логічна основа, а естетичне лежить в основі художнього. Музично-естетичне виховання спрямоване на пізнання і усвідомлення мистецтва, але його результатом повинно бути і духовно-практичне відношення особистості до навколишнього світу.

Ключові слова: художнє, естетичне, естетична свідомість, естетичні почуття, художньо-естетичне виховання, музично-естетичне виховання.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В «Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах» зазначається, що метою художньо-естетичного виховання є формування в учнів особистісно-ціннісного ставлення до дійсності і мистецтва, розвиток естетичної свідомості, загальнокультурної і художньої компетентності, здатності до самореалізації і потреби в духовному самовдосконаленні.

Б.Асаф'єв, Б.Яворський, О.Буров, Д.Кабалевський вбачали в мистецтві форму естетичного освоєння світу, вони наголошували, що розвиток дитячої особистості органічно пов'язаний з її ставленням до мистецтва, яке, відображаючи в художньому образі принципово новий рівень дійсності, виступає як універсальний засіб бачення світу.